

tetési helyére a fogyasztóhoz, akkor a fogyasztóban az az érzés támad, hogy az nincs. Vég-ső soron a termelés a fogyasztásért van és ha nem teremtjük meg a fogyasztóhoz való elju-táshoz a technikai és a személyi feltételeket, akkor törést szenved az egész folyamat.

Én is azt tudom mondani, hogy a szemlélet nem helyes. Volt már itt szó arról, hogy Budapest a 23. megye-e, vagy az első? Egyetértek azzal, hogy nem ez a lényeg. Véleményem szerint Budapest nem egyszerűen nagyságrendben különbözik a vidéktől és a vidéki városok-tól. Ez a nagyságrend már olyan, ami minőségi különbséggé változik. Ez a valóságban meg is van, de tervezésünkben, gazdaságpolitikánkban ez a minőségi különbség minden szóban hangoztatás ellenére sem jut kifejezésre. Magyarországon az elmúlt időkben nem épült egyetlen egy igazi áruház sem. Kevés olyan fővárost lehet mondani, akár kapitalistát, akár szocialistát, ahol ilyen helyzet lenne. De el lehet mondani azt is, hogy nincs nemzeti szín-házunk sem. Nem elégséges csak hangoztatni azt, hogy Magyarországnak a fővárosa Buda-pest. Budapestet kiemelten kell kezelni, de a megfelelő anyagi feltételeket is rendelkezésre kell bocsátani, mert anélkül az összes írásban vagy szóban kifejezésre juttatott legjobb szán-dék ellenére is olyan feszültségek támadnak, amilyenek jelenleg vannak.

SZÁNTÓ László:

A Fővárosi Tanácshoz tartozó közművek kérdésével kívánok foglalkozni. Mi, akik ezen a területen dolgozunk, azt szoktuk mondani, hogy egy városban az élet - különösen egy budapesti méretű városban - elképzelhetetlen egészséges vízellátás, megfelelő csatorná-zottság, biztonságos gázszolgáltatás, sőt ma már a nagy kényelmet biztosító távfűtés nélkül.

A közművek mindenekeelőtt arra hivatottak, hogy a lakosság alapvető igényeit kielé-gítsék, kényelmét szolgálják. Emellett a Főváros közműveinek egyre nagyobb szerep jut a településen belüli iparvállalatok kiszolgálása terén. Az utóbbi időben pedig a környezetvé-delmi tevékenység előmozdítása is feladatukká vált (például élővizek védelme, szennyviz-tisztítás).

A Főváros közművei - kivéve a Távfűtő Műveket - több mint 100 évesek. Ez alatt az idő alatt fejlődésük nem volt egyenletes. Többször megfeleltek róluk, fejlesztésük-ről nem gondoskodtak kellőképpen. Ez volt a sorsuk az 1945 utáni években is, amikor mint nem termelő vállalatok, háttérbe szorultak. Igaz az is, hogy e vállalatok berendezéseinek jelentős része a második világháború során tönkrement.

A Fővárosi Gázművek életében 1945 május 1-e nemcsak azért nagy esemény, mert ez volt az első szabad Május 1-e, hanem azért is, mert akkor szolgáltattak először újra gázt az Óbudai gyár környékén. A helyreállítás ennél a vállalatnál is viszonylag nagyon gyors ütemben folyt. A hároméves terv során mintegy 50 millió forintot fordítottak beruházásra, elsősorban az Óbudai Gázgyár bővítésére. Fokozatosan elérték, hogy napi mintegy 100 vagon szén felhasználásával, az akkor bekapcsolt gázfogyasztók igényeit ki tudták elégíteni. Idő-közben egy nagyon komoly megrázkódtatás érte a vállalatot azzal, hogy szétdarabolták (ez talán példa is az előadásban említett, túlzott iparosítás közben előfordult hibákra). Az Óbudai Gázgyárból - minisztériumi felügyelet alatt - a Gáz- és Kozsműveket hozták létre és fel-adatául mindenekeelőtt a kocszgyártást jelölték meg. Az ikerterméket, a gázt, a Fővárosi Tanács felügyelete alatt működő Gázszolgáltató Vállalat vette át. Mégpedig nagyon rossz minőségű gázt. A Művek a kocszgyártást helyezte előtérbe, ennek megfelelően választotta meg az alapanyagként felhasznált szenet, és ráadásul elhanyagolta a gáz tisztítását. Az eredmény nem maradt el. Egészen rövid idő elteltével, 85 ezer gázmérő óra állt le a Fővá-rospan. Ez önmagában nem lett volna nagy baj, hiszen méretlenül is lehet gázt szolgáltatni, de várható volt a különböző berendezések meghibásodása és veszélyben forgott a Főváros gázellátása. Történt ez akkor, amikor a gázkészülékeket javító részleget ugyancsak egy ön-álló vállalatot alakították, a Gázkészülékek Gyárárt. Ezzel elérték, hogy Budapesten üzemel-tetett több százezer gázkészülék javítását nem vállalta egyetlen szerv sem.

Szerencsére hamarosan felismerték az átszervezés hátrányait, az Óbudai Gázgyár visszakerült tanács felügyelet alá. Később, 1957-ben újra összevonták a Gáz- és Kozsmű-veket, a Gázszolgáltató Vállalattal és azóta ez a nagyon fontos közmű ellátja feladatát, kiszolgálja a Főváros lakosságát.

Az utóbbi időben a gázszolgáltatás rohamosan fejlődik, különösen amióta nagy mennyiségben rendelkezésre áll a földgáz, melyet vagy változatlan, vagy bontott állapotban juttatnak el a fogyasztókhoz. A jövőben általánossá válik a földgáz szolgáltatása. A tervek szerint 1985-ben már minden budapesti fogyasztó földgázt használhat. A Fővárosban 1972-ben mintegy 100 millió m³ földgázt és 500 millió m³ városi gázt használtak fel, mégpedig több mint 2/3-át az ipar fogyasztotta, annak ellenére, hogy nagymértékben terjed a gázfűtés. A 60-as években kezdték alkalmazni ezt a korszerű fűtési módot és ma már mintegy 120 ezer lakásban alkalmazzák.

A fűtésről beszélve említést érdemel a legfiatalabb közmű, a Távfűtő Művek. Budapesten először Kőbányán és Csepelen alkalmazták a fűtési módot, mintegy 500 lakásban. 1960-ban, amikor a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága létrehozta a Távfűtő Műveket, már 5 ezer lakás fűtéséről kellett gondoskodni. Ez a szám a mai napig 80 ezerre emelkedett és emellett kb. 200 ezer budapesti lakosnak szolgáltatnak melegvizet. Az előbb említett 120 ezer gázfűtött, 80 ezer távfűtött lakás azt jelenti, hogy a budapesti lakásoknak ma már mintegy 30 %-át korszerű módon fűtik.

Talán a legklasszikusabb a közművek sorában, a vízmű. Egészséges vízellátás nélkül egy várost el sem lehet képzelni. Csak néhány órát szünetel a szolgáltatás, a lakoságnak már komoly megpróbáltatásokat okoz. Ennek megfelelően nagy-nagy lelkiismeretességgel látják el feladatukat a Vízművek dolgozói. Talán ennek a következménye, hogy 1945 első felében a hálózatnak 94 %-át kijavították. A termelés fokozatosan nőtt és 1947-ben elérte az 1944. évit.

Az említett vállalatok közül a Vízművek fejlődése a legegyszerűsebb. Állításom alátámasztására megemlítem, hogy míg 1947-ben a vízcsőhálózat hossza 1300 km volt, ma már eléri a 3700 km-t. Ennek ellenére a város gyorsütemű iparosítása nagyon komoly gondokat okozott a vállalatnál is.

Lényegesen olcsóbb volt az ipari üzemek fejlesztése akkor, ha nem kellett arányosan bővíteni a közműveket, pl. a vízmű kapacitását. Az effajta "takarékos" fejlesztésnek nem maradt el az eredménye, ugyanis míg 1938-ban a Fővárosi Vízművek által termelt víz 30 %-át, a 60-as évek végén már 60 %-át kapta az ipar. A felhasználás eltolódását elősegítette még a nagyon alacsony szinten megállapított vízár is, hiszen 78 fillérért - amennyit fizettek a vállalatok - saját kutakból nem lehetett 1 m³ vizet kitermelni. Mivel minden következmény nélkül lehetett a víz fogyasztását növelni, a vállalatok leállították saját kutjait és egyre többet fogyasztottak a lakoságnak szánt ivóvíz-minőségű vízből technológiai célokra. Ilyen körülmények között nem csoda, ha a Vízművek tartalékai, a folyamatos behurhászások ellenére kimerültek, és egyre gyakoribbá vált a vízhiány.

Ekkor született az az elhatározás, hogy - veszélyeztetve a fővárosi víz minőségét, amelyre olyan büszkék voltunk - megépítjük az ugynevezett felszíni vízkivételi művet. Az építkezés 1959-ben kezdődött és 1967-ben fejeződött be. E mű naponta 200 ezer m³ vizet biztosít a Fővárosnak. Emellett gyors ütemben fejlesztették a hagyományos termelő kapacitást is.

Budapesttől északra, egészen Nagyorosziig telepítettek kutakat és ma már ott tartanak, hogy ezen a területen legfeljebb még napi 150 000 m³ víz nyerésére van lehetőség. Kiaknázásra vár még Csepel-sziget, ahol most kezdődött meg a nagyobb arányú vízbeszerzés. Kedvezően fejlődik a vállalat vízszállító rendszere. A tárolókapacitás vonatkozásában még ma is számottevő a lemaradás. Javulás 1977-ben várható, amikor megépül a Gellérthegy 2 db 40 000 m³-es medence. Azt hiszem nem kell nagy bátorság ahhoz a kijelentéshez, hogy a Főváros vízellátása megnyugtató, vízkorlátozásra a jövőben a különböző tényezők nagyon szerencsétlen találkozása esetén kerülhet csak sor.

Nem ilyen megnyugtató a helyzet a csatornázás területén, pedig egy város kulturált-ságának egyik fokmérője a csatorna-ellátottsága. A Főváros csatornázottsága 1945 előtt nem volt kielégítő, még tovább romlott a helyzet Nagy-Budapest kialakításával. Ekkor a város területe több mint duplájára nőtt - 194 km²-ről 526 km²-re -, ugyanakkor a csatorna-hálózat hossza alig 25 %-kal emelkedett. Ennek tudható be, hogy pl. a belvárosban a csatornázottság 100 %-os, egyes peremkerületekben pedig alig haladja meg a 2 %-ot. Még ennél is sulyosabb a lemaradás a szennyvíztisztítás területén. Budapesten a képződött szennyvizeknek mintegy 5-7 %-át tisztítják biológiailag. A környezetvédelmi szempontok, az élővizek tisztaságának védelme megköveteli, hogy a szennyvizek teljes mennyiségét megtisztítsák. Mai ismereteink szerint ezt a programot a legjobb esetben az ezredforduló körül lehet befejezni. Etekintetben tehát nagyon nagy feladatok állnak előttünk. Minden esetre már a IV. ötéves terv utolsó éveiben a mintegy 25 évre tervezett program megvalósítása kezdetét veszi.

Mindaz, amit elmondtam, valószínűleg úgy hangzott, mintha panaszkodnék, pedig - különösen az utóbbi időben - erre semmi okunk. Ugyanis, míg pl. 1967-ben az említett négy közmű fejlesztésére mintegy 300 millió forintot fordítottunk, addig ebben az évben kb. 1,5 milliárd Ft-ot. 1974-ben csak a Csatornázási Művek fejlesztésére több, mint 600 millió forint áll rendelkezésünkre. Számunkra örvendetes a fejlesztés egyre gyorsuló üteme. Bizunk abban, hogy mielőbb sikerül nagyarányú lemaradásainkat behozni. Reményeinket arra alapozzuk, hogy ma már nagyon sokan hirdetik a közművek jelentőségét, fejlesztésük fontosságát, mert közismert elhanyagolásuk az egész város fejlődésének gátjává válhat.

FODOR László válasza a hozzászólásokra:

Tóth Imre elvtárs felszólalásának első részében az ipari szerkezet változásának tendenciáit elemezte, és arra a megállapításra jutott, hogy a budapesti ipar szerkezete az elmúlt 100 évben meglehetősen stabilnak mutatkozott, és jelentősebb mértékű változást ez az ipari struktúra nem jelez. Jól értettem, azt hiszem, kb. ez volt a felvetés. Azért ezt ilyen általánosan leszögezni nem igen lehet, tekintettel arra, hogy a magyar iparon, de különösen a budapesti iparon belül, rendkívül komoly átstrukturálódás ment végbe. Tudniillik azok az alapvető iparágak, amelyek az ipari fejlődés kezdetén a budapesti ipar kialakulásának időszakában meghatározó jellegűek voltak, ma már gyakorlatilag igen kis mértékben részesednek az ipari szerkezetben, és egyre inkább az ún. dinamikus ágak törnek előre. A felszabadulás utáni ipari szerkezet átalakulása Budapest esetében megítélesem szerint rendkívül sajátos volt, azon egyszerű oknál fogva, hogy Budapesten - mint ahogy tegnap az egyik hozzászólásban lehetett hallani - a könnyűipar szerepe egészen eltér a nagyvárosi iparra általában jellemző szerkezettől. Itt a textilipar rendkívül magas arányára és tartós jelenlétére gondolok. Ehhez még hozzá kell tennünk, hogy ezt a struktúrát igyekeztünk konzerválni is, sőt még ezt a textilipari struktúrát erősíteni. A harmadik öt éves terv időszakában pl. a textiliparra egymagára többet ruháztunk Budapesten, mint az összes többi könnyűipari ágra együttvéve. Ez a könnyűiparon belül rendkívül komoly feszültségeket okozott - gondolni kell itt a bőripar elmaradottságára, a nyomdaipar fejletlenségére - relatív fejletlenségére -, rendkívül alacsony ütemű fejlődésére, és azokra az egészségtelen könnyűiparon belüli strukturális változásokra, amelyek egy ilyen beruházási politika következtében megfigyelhetők.

A másik dolog, amire itt - a struktúránál - figyelemmel kell lennünk az, amire Tóth elvtárs is utalt, az új ágak megjelenése, az elektronika, és a hozzákapcsolódó ágak. Az, hogy ez az elektronikai, számítástechnikai, atomkutatóhoz kapcsolódó műszeripari jellegű fejlődés milyen ütemű és milyen mértékű lesz, az csupán attól függ, hogy Budapesten milyen mértékben lehet megteremteni ezen ágazatok fejlődéséhez szükséges előfeltételeket. Mert bármilyen intenzív jellegű fejlesztésre törekszünk, az mind élő, mind holtmunka felhasználással jár, nemcsak holtmunkával. Ez azt is eredményezi és követeli ebben a felfogásban, hogy az ipar önmagát tekintve, munkaerő oldalról önellátóvá, sőt munkaerő kibocsátó ágazattá váljék. Erre szerintem elvileg meg van a lehetőség a budapesti iparon belül, mert az élömunka hatékonysága a budapesti iparban 2/3-ára sem tehető a nyugat-európai hatékonysági színvonalhoz viszonyítva. Tehát, ha a munkaerő szakképzettségi fokát és a munka technikai felszereltségét sikerül javítani - jelentős mértékben -, akkor még rendkívül komoly tartalékok vannak, és a jelenlegi termelési színvonal 2-3-szorosára bővíthető a már meglévő munkaerő adottságok mellett is. Ez viszont - ha az előadásban kifejtett logikát vesszük tovább - a beruházási politika teljes átértékelését teszi szükségessé, ugyanis a termelésbővítés tökeigénye állandóan nő. A fajlagos tökeigény emelkedése érdekes módon a magyar iparban lényegesen kevésbé figyelhető meg, mint más nemzetközi, főleg fejlettebb országok esetében, és ez egy bizonyos technikai elmaradás konzerválódásának a veszélyével jár. A másik oldalról nem figyelhető meg a magyar iparon, és ezen belül a budapesti iparon belül sem, az elavult állóeszközök lecserélésére irányuló törekvés. Igen nagy azon állóeszközök hányada, amelyeket már erkölcsi és technikai avultságukból eredően nem lenne szabad üzemeltetni. Ugyanakkor, miután ilyen rossz hatékonysággal működő állóeszközöket dolgoztatunk, nem marad lehetőségünk a munka adott felszereltsége és a munkaerő színvonal mellett, korszerű berendezések kapacitásának teljeskörű kihasználására. Főként a bő-